

MARIDALEN

'75 – '77

Norges Natur

(DALVISE)

Det er min Sjel en frydfuld Trang
at gjæste Norges Dale.
Den gamle Fjeldkoll elsker Sang,
den glade Hjerters Tale.
Kom til den fagre Maridal!
til Kleivens svimlende Portal!
Kom hvorsomhelst, og Norge skal
dig i sin Favn husvale!

Henrik Wergeland

1841

Et tankekors

Vi er nu kommet frem til 1977, og er blitt 7 år gamle. Skal vi fortsatt leve må vi nu begynne å se fremover i tiden.

Rivningsplanen er nu stoppet, kommunen har begynt å sette i stand en god del hus. Det begynner igjen å bli pent i dalen. Men det som nu mangler er dyreliv. Forholdene må legges bedre til rette, slik at gårdsbrukene kan få mulighet til å drive også med husdyr. Vi har her en mulighet til å bringe Oslo-skolene inn i bildet. Hvorfor ikke bringe skolebarn opp til Maridalen slik at de kan få se gårdsbruk med dyreliv? I dag er det jo vanlig med en arbeidsdag i industrien. Hvorfor ikke en arbeidsdag på bondegården? Dette er en fin anledning til at barn kan få stifte nærmere bekjentskap med gårdsbruk og dyr. Maridalen ligger jo selv i byen så transport skulle ikke by på noen problemer. Til en avveksling kan de også bruke sykkel, da får de jo se så mye mer av dalen. For hele familien har vi allerede et tiltak som fungerer bra, Maridalspillet. Dette spill er også med til å gjøre dalen kjent. Har en først vært på ett spill et år, så viser erfaringen at en alltid kommer igjen. For det er knapt noen hovedstad i Europa som kan by på slike omgivelser som de en finner ved Kirkeruinene i Maridalen. Men det kulturlandskap vi har i Maridalen, må vi ta vare på.

Den dag nærmer seg raskt da Maridalsvannet nedlegges som hoveddrikkevannskilde for Oslo. Hvordan blir dalen utformet etter dette? Da kommer presset på dalen for alvor, for Oslo trenger tomter i umiddelbar nærhet av sentrum. Skal det bygges turisthotell i dalen – anlegges småbåthavner – store idrettsanlegg rundt vannet – Opplandsvei – skitrekk i dalsidene – boligbygging? Vi spørger kun, vårt kall . . .

Dette kan bli en skremmende fremtid, om vi lar det bare skure og gå.

Vi bør derfor begynne å se nærmere på vår formålsparagraf igjen med hensyn til nye arbeidsoppgaver.

Da står verning av dalen som en sentral og stridbar oppgave. *Kan* vi få verne dalen på en slik måte at man kan både få drive gårdsbruk med de utvidelser som er nødvendig av driftshensyn *og samtidig* ta imot rekreasjonshungrige byborgere, *da* har vi lyktes i å bevare dalen for all fremtid.

Vårt årsskrift inneholder artikler fra gammel og ny tid som er blitt samlet de par siste år. Har du en historie eller en beretning fra dalen, fra ny eller gammel tid – ta pennen fatt og skriv til oss!

Du har sikkert en mening om hva som bør eller kan gjøres i eller med dalen. La oss samles og sette tingene under debatt.

For det er kun med aktive medlemmer at Maridalens Venner fortsatt blir en sterk Venneforening.

Med vennlig hilsen
Olaf Gulbrandsen
formann i Maridalens Venner

Tegning av Kirkeruinen fra 1898 av Kristian H. Holtvedt.

Maridalspillet

Det initiativ som ble tatt i 1974 med å gi et kulturtilbud til Oslo-området fra Maridalen – Kirkeruinen, er blitt ført videre. På mange måter bar den første sesong preg og særdrag av å være en grunnleggende sesong, hvor man ville vise at det gikk an å skape et kulturtilbud sprunget ut fra en snever kulturhistorisk grunn og som skulle ha dimensjon og flukt nok over seg til å skulle trekke publikum fra hele Oslo-området. Fire nå vel avviklede sesonger har for det første vist at et kulturtilbud med et slikt innhold har publikums appell, og dernest at våre kommunale og statlige myndigheter er villige til å satse økonomisk på tiltaket. For la det være sagt: Uten solid støtte fra især Oslo Kommune og Norsk Kulturråd, så hadde de nå gjennomførte sesonger ikke vært noen realitet.

MARIDALSPILLET 1975.

Maridalspillet av Carl Fredrik Engelstad ble oppført i alt 16 forestillinger og oppsetningen var stort sett den samme som ved urpremieren. Stykket ble regissert av Bjørn Jenseg, og det solide statistiske innslag kom fra Sørbråten og Maridalen, mens koret var sammensatte enheter fra St. Laurentius-koret fra Lørenskog og Tonsenhagen Ten Sing Group. Korinstruktør var Kjell Walter Christensen.

Vil noen ta sitt kors opp?

Maridalens Venner vil benytte anledningen til å takke Carl Fredrik Engelstad for at han påtok seg forfatterskapet av Maridalspillet. Uten en personlig interesse for dalen og for det arbeid Maridalens Venner nedlegger, hadde dette kulturtilbud til hovedstadens publikum ikke sett dagens lys. Vi er ham stor takk skyldig! Nevnes bør også i denne forbindelse at Carl Fredrik Engelstad har gitt Maridalens Venner enerett til å oppføre spillet i dalen.

Vi takker Engelstad for hans storsinn og for hans interesse for dalen!

MARIDALSPILLET 1976

Med Kirkesang og dans på Vang.

Fra velkomsthilsenen i programmet til publikum sakser vi:

«I to år på rad har vi fremført Carl Fredrik Engelstads drama fra Middelalderen – et drama hvor undertrykkelse, sosial frigjøring, nød og død frem til svartedauens herjinger, var de sentrale temaer. I år, 1976, vil spillet bli viet møte med Europa, slik vi *tror* bygdefolket *kunne* ha opplevd det gjennom den sakrale kirkemusikk og – sang og dans. Når det gjelder den andre verdslige del av programmet, er det heller tvilsomt om de høvisk europeiske stildanser fra datiden noen gang har vært danset på vangen utenfor, men indirekte opplevde våre forfedre dette møte med Europa. I en senmiddelalder ble iallfall noen av dem danset ved høve også hos oss, og de påvirket senere våre folkedanser.

Vårt sommerspill i år faller slik i to deler og utspilles på to scener, som vekselvis er i bruk: Sangerne synger sine sakrale sanger inne blant kirkeruinene, og sine verdslige sanger på podiet ute på kirkebakken, der sitter også musikerne med sine instrumenter og danserne trår sine trinn – og derfra binder konferensieren det hele sammen og gir tilhørerne stikkord for programmet. Alt sammen i drakter fra hine tider».

Ledelsen av det musikale innslaget ble ledet av Kjell Christensen, Kari Wang hadde instruert dansene, mens Mentz Schulerud bandt det hele sammen. Tre dansende par med drakter fra middelalder og renessanse sto for den bevegelsesmessige delen av spillet.

Med de erfaringer man hadde vunnet med de to foregående års forestillinger, ble forestillingene i 1976 gjennomført bare i etteråret. Det ble gjennomført 10 forestillinger, fra begynnelsen av august og til omkring den 25. Værgudene hadde velsignet vår aktivitet, og forestillingene trakk fulle hus.

Scenen var blitt kraftig bygget om. – Det har lyktes oss å komme fram til en plassering og utforming som gjør at scenen, skuespillerne og

Fra årets forestilling.

«På Eventyrvandring med Asbjørnsen og Moe», Maridatspillet '77.

Kirkeruinen glir sammen i et harmonisk hele. Den scenen vi nå har kommet fram til regner vi med å skulle beholde noen år.

MARIDALSPILLET 1977

På eventyrvandring i Maridalen med Asbjørnsen og Moe.

Så er det altså gått tradisjon i det!

For fjerde år på rad har vi også i år stilt opp ved Kirkeruinen – ikke med program fra middelalder og svartedauen, om sorg og nød, håp og tro, ei heller med dans og spill på kirkebakken fra renessanse og middelalder – hvor vi forsøkte å mane frem et bilde av hvordan menneskene *kunne* ha levd i denne dal.

Med årets spill – På Eventyrvandring i Maridalen – presenterte vi på den ene side personer som *har levd* og vandret og er blitt inspirert av det stille og forlokkende ved dalen og av norsk natur – og på den annen side av personer eller rettere sagt eventyrskikkelser som har bodd og bor allesteds og i alles hjerter – eventyrskikkelsene i våre huldre- og folkeeventyr som er blitt allemannseie. For i årets forestilling vandret vi sammen med Asbjørnsen og Moe – med skreppe og fiskestang – på samling av eventyr og fisk i skreppene.

Også i år var Mentz Schulerud med, idet han hadde laget manuskript til forestillingen. Instruktør var Guri Ludt og i rollene som Asbjørnsen og Moe finner vi selvfølgelig de nålevende eventyrskikkelsene i norske folkeeventyr, Bjarne Bø og Jens Bolling.

Mentz Schulerud som altså som sagt hadde laget manuskript, hadde på en elegant måte bundet en rekke av våre mest folkekjære eventyr sammen. Til forskjell fra de tidligere forestillinger som har vært ført opp ved kirkebakken, må forestillingen i år karakteriseres som en ren familieforestilling og innslaget av barn, var vell så stort som av voksne. De ønsket alle sammen å stifte nærmere bekjentskap med eventyr som «Prinsessen som ingen kunne målbinde», «Sjuende far i huset», «Guldbrand i Lia», «Goddag mann økseskaft», «Hårslå som aldri ville hjem gå» og «Veslefrikk med fela».

Innslaget av de lokale krefter var også stort denne gang i og med at omlag halvparten av de som deltok i gjennomføringen av forestillingene på scenen kom fra Sørbråten og Maridalen.

Fire års arbeid har vist at det ligger betydelig frivillig, idealistisk arbeidsinnsats bak disse framføringer, framføringer som tærer sterkt på våre krefter. Et betydelig administrasjons- og organisasjonsapparat skal stables på bena i løpet av noen hektiske forestillingsuker. Det som

imidlertid for oss alle er en drivende motivasjon er identifikasjon med det beste i den kulturarv som kan formidles videre av det folk kan ta med seg når de besøker dalen.

Med kulturlandskapet i Maridalen befinner vi oss midt inne i selve problemet – at ikke området betyr det samme for alle mennesker. Noen skjønner verdien av dalen, mens andre vil eksekvere dalens skjebne med radikale inngrep i miljøet.

Billedkunst og diktning har gjort dalen kjent over hele landet. Det er mange som med Asbjørnsen har følt at «naar verden gaar mig imod . . .» – at en har funnet seg vel ved å ta en friluftsvandring.

Med det presset som eksisterer mot ubebygde mark i hovedstaden, mener vi at eksekveringstruselen er meget realistisk for Maridalen når Maridalsvannet blir frigjort som drikkevannskilde. De kommende generasjoner har også krav på å få dele den kultur- og naturopplevelse vi opplever i dalen. Kulturlandskapet i Maridalen slik vi sammen opplever det ved Kirkeruinen under forestillingene, må få lov til å bestå uforandret i de kommende generasjoner.

Mange har vært med på å få forestillingene fram. Det er mange som skal ha takk. Vi skal ikke nevne noen her. Takk skal dere ha alle sammen, likesom alle våre kommunale og statlige myndigheter som vi har vært i kontakt med og som har vært oss til stor hjelp.

Maridalspillet har kommet for å bli!

Med hilsen Olav Aarnes
leder av Maridalspillet '77

«Med Kirkesang og dans på Vang», fra Maridalspillet '76.

Ved veis ende for en formålsparagraf?

Maridalens Venner startet opp som en protest, som besto i å ta vare på eksisterende bebyggelse i dalen. Foreningens formål hadde sagt klart fra om å bevare Maridalens nåværende bebyggelse og miljø. Med dette skulle foreningen slå ring om dalens særegne karakter og forhindre riving av den bebyggelse som var på gårdene. Ser en seg rundt i dalen, har en klart dette. Vi er kanskje kommet frem til en ny tid. Det er åpnet andre muligheter, og så har det langt på vei skjedd en mentalitetsforandring. Det er kommet andre syn på det som er verneverdig, det som skaper vårt miljø. Myndighetene har, slik bestemmelsen blir utformet i dag, selv langt på vei vært med på å skifte ham.

- Nedslagsfeltet vil trolig snart bli tatt opp til vurdering.

- Det gis andre byggemuligheter i dalen, med bl.a. tilbygg på boliger.

Dette må føre til forandringer i Maridalen, kanskje først og fremst på sikt, men også umiddelbart. Om man kan ane et brudd i formålsparagrafen med nåværende bebyggelse, står likevel klare mål som et korrektiv, slik at en kan fremme det som er til gagn for dalen.

La oss nu konsentrere oss om en side, som kanskje er den som umiddelbart er mest dominerende når vi skuer helheten i dagens og fremtidens Maridal – Hvordan skal vi bygge våre hus? Vi skal huske at et hus kan virke som noe av det mest ødeleggende, men også som trivselsformende element rundt oss.

Undersøkelser viser at mennesker i Norge helst vil bo i småhus. Få ønsker å bo i blokk. Småhusene representerer en boform som er betinget av en tradisjon.

Den gamle norske garden besto av mange hus. Riktignok har det skjedd en overgang fra et enhetshus, til vår gamle gard med spesialiserte funksjoner for hvert hus – smie, stue, loft, stall, fjøs o.l. Funksjonsdelingen betegner vel fremskritt, en differensiering av folks daglige arbeid. Husene grupperer seg i to kategorier med innhus og uthus som viser oss arbeidsdagen – både for mennesker og buskap. Husene grupperer seg snart – vi kan tale om tun. Ofte er tunene betinget av spesielle topografiske forhold. Landsdelene setter sitt preg på grupperingen av tunet og de enkelte bygninger. Kanskje har også levemåte og klima vært med å bestemme tunformen og gitt hver landsdel et naturlig særpreg.

Veien går om Vestlandets uregelmessige klyngetun, rekketunets bestemte karakter, totunets systematikk, storgårdspreget til det lukkede firkanttunet til Østlandets åpne firkanttun.

Det er selvfølgelig overgangsformer, varierende etter tettheten i husplasseringen, og som nevnt stedlige forhold som vind og vær – topografiske forhold.

Tuntypene representerer løsninger på det allmenne menneskelige problemet om å slå seg ned og finne et fast sted i en skiftende verden. Husene som vi møter på garden er rammen omkring folks daglige liv og virke. Det har artet seg forskjellig hos storfolk og småfolk, skiftet fra landsdel til landsdel, men ut fra husene er det ofte slik at vi kan lære folks formsans og skjønns glede å kjenne, og vel også folks praktiske sans og hverdagens realisme. Gamle hus er forsvunnet, nye bygninger er satt opp. Det er et resultat av de forhold som er nødvendige i et samfunn hvor ervervslivet forandres. Men likevel er tunet nordmanns «verden». Her hørte han hjemme, her hadde han sin sosiale forankring.

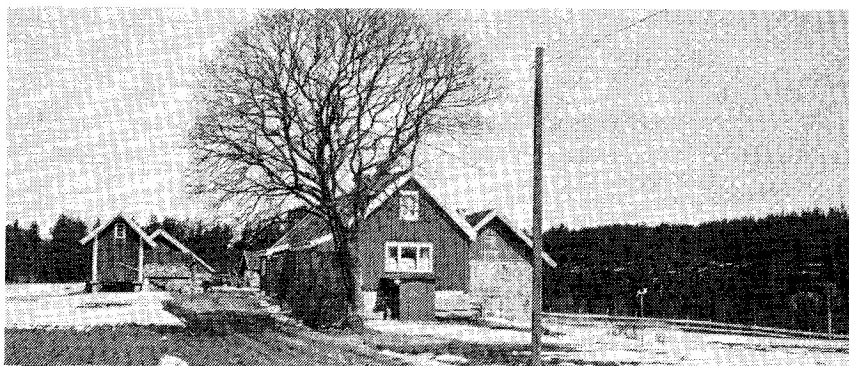
Gården kan defineres som noe avgrenset i kulturlandskapet. Dette skyldes grupperingen av husene, husenes enhetlige byggemateriale og en samlende fargevirkning som skyldes materialets kontakt med vind og vær. Gårdens kontrast til omgivelsene gjorde den til et fast punkt, et tilholdssted for mennesket som kunne gi grobunn for vår rike folkekultur.

Ferdes en rundt i Norge kan en ikke unngå å registrere hvor vakkert de fleste gamle gardar føyer seg inn i landskapet. Husene får en dimensjon og blir en målestokk hvor vi oppfatter det monumentale.

Sørlandssommeren blir ikke noe dersom en ikke blir vår de mange «skipperhus» som går i ett med landskap og natur og søker avgrensing mot vind og vær, men som samtidig vender fronten, ansiktet utover. Naturens luner har bestemt hustypen. Sørfjorden i Hardanger representerer bugnende frukthager og den ydmyke bosetning under en ruvende natur.

Så lenge mennesket hadde et klart og definert behov, og naturen bød sine vilkår, var det ingen bedre løsning enn å innrette seg så praktisk og jordnært som mulig.

Jærhuset viser at også dette er bygget etter klimaet og været, og naturligvis med de materialer som var lettest tilgjengelig. Huset blir lavt og gavlveggens utskrådde partier er til vern mot vinden. Gavlpartiene blir muret opp av stein – det var rasjonering på trematerialer.

Sittpå i Neskroken.

Det hele viser en samhörighet mellom natur og menneskeverk.

Vårt østlandshus, laftet i formen, viser kontakten med skogen som ga sitt rikelige virke, samtidig som skogen også lunet for været. Kulden var verst, men tømmeret isolerte.

Eksemplene kan forfleres i det uendelige. Vi må være klar over at i vårt mangslungne land med vekslende natur, fra brede jordbruksbygder, til blide daler, steile fjell, glattskurte svaberg mot havgabet, vil både levevilkårene og boligene bli forskjellige. Men de bygges ut fra stedlige forhold og behov. Det blir et samsvar mellom natur og menneskeverk. Samspillet viser likevel at hvert hus er som et selvbevisst individ. Husets egenart viser oss særtrekk, spennende detaljer, plastisk utforming og en rik, levende dekorasjon.

Det norske hus' variasjoner har vært umulig uten stav- og lafteteknikken, som har vært et inspirerende og bestemmende korrektiv. Produktet, den ferdige bygningen, skyldes bygdesnekkerens spennvidde og kraft, bestemt ut fra boform og omgivelser, formet i et materiale og en teknikk som har sine egne muligheter.

Mennesket har alltid hatt et elementært behov for konsekvens, sammenheng og mening i omgivelsene. Historisk har vi nevnt at det har gitt seg utslag i forskjellige hus fra sted til sted, og fra tid til tid.

I skiftende tiders form er det spenning og rikdom. De er forskjellige generasjoners vurdering og evne, og fremfor alt vilje til å skape en bestemt form i et miljø som skyldes økonomiske muligheter, teknikk og naturvilkår. Byggeskikken har gitt seg uttrykk i form og miljøverdier.

I dagens boligsituasjon har en fått typehus og/eller ferdighus. Husene skal føres opp så hurtig det er mulig, og så billig det går an å få

byggingen. Byggingen kjennetegnes imidlertid ved at den er lite gjennomtenkt og planløsheten er stor.

Byggeskikken blir totalt forandret. En ivret for å gjøre husene rasjonelle, men glemte å ta hensyn til det miljø husene skulle plasseres i. Ble menneskene spurt om de var tilfreds med å bo her? Det var noe nytt og fremmed som forflattet miljøet og sprengte tradisjonene. Man kjørte fram slagord om bygningene, men glemte å meddele at ferdighusene var en ren kommersiell affære som fratok folk evnen og muligheten til å vurdere sin egen bolig. Det trivselskapende, lokalt særpregede hus ble «begravet». Det masseproduserte symbolet spolerte huset som et lokalt betinget fenomen. En formløs arkitektur dominerer lett alle byggefelt fra sør til nord. Hvorfor får vi ikke typehus utformet slik at de kan inkorporeres i eksisterende bebyggelse? Det er sagt at typehusene kan gjøre norsk miljø om til det en vil kalle «landskapsslum». Er ikke mennesket med på å utforme sin egen bolig, vil det være langt igjen til at nordmenn kan bli husbevisste.

Det er treet som i hundrer av år har virket inspirerende på husbyggere. Trearkitekturen har i Norge hatt en rik utvikling. Dette skyldes rik tilgang på trevirke, og at treet alltid har tilfredsstillt klimaet.

Det er her en nå må være villig til å satse noe. En må la nye bygninger bli tilpasset det en har. Maridalsarkitekturen er god. Den har skiftende tider i seg. Nå må en være villig til å la den leve.

Rolf Rasch-Engh

Tunet på Store Brennenga.

Keisersteinen i Maridalen

I begynnelsen av juni 1890 opplevde Kristiania et celebret besøk. Hans majestet Wilhelm II, keiser av Tyskland og konge av Preussen var på offisielt besøk hos Oskar II, konge av Norge og Sverige. Et storstilt program var lagt opp for denne mektige hersker som var kommet på den tyske trone bare to år tidligere, 29 år gammel. Keiser Wilhelm likte svært godt pomp og prakt med militære uniformer og parader. Men han var også ofte en enkel mann som likte seg blant enkle mennesker. Kanskje det var derfor han senere i år etter år, sommer etter sommer, kom på besøk til Norge, – og særlig fjordene på Vestlandet.

Aftenposten og Morgenbladet skriver 3. juli 1890: «Keiseren og Kongen ledsaget af Prinserne Heinrich og Eugen reiste henimod 11-Tiden idag ud paa en Kjøretur til Maridalen. Efterat Udsigten fra St.Hanshaugen var taget i Øiesyn, fortsattes Turen over Gjedemyrsveien forbi de nye Lazaretter til Maridalen, Brekke og Grefsen Bad, der for Anledningen var smykket med Flagdekorationer.» Hjemturen gikk over Grü-

Bonden på Store Brennenga, Jørgen Sundby, viser frem keisersteinen.

nerløkka. I Maridalen besøkte de kongelige Store Brennenga gård, hvor de fra et utsiktstårn beundret den fagre dalen og Maridalsvannet. Hva de egentlig gjorde og sa i Maridalen har det ikke vært mulig å finne ut. På Universitetsbiblioteket har jeg bladd gjennom hovedstadsavisene, minneskrifter, biografier og i det hele tatt alt som finnes der om keiserens besøk i Kristiania i 1890. Det ovenfor nevnte avissitat er det eneste jeg fant. Derfor kan vi bare tenke oss til hva som har skjedd.

De kongelige har sikkert kommet med hester og flotte vogner, steget av midt på tunet på Store Brennenga, og vandret opp til utsiktstårnet på bergknausen bak stabburet. Kanskje har bonden på gården, Arne Thorstad, forklart dem hva de så derfra og kanskje har man hvilt sine keiserlige og kongelige ben før kursen ble satt mot byen. At den naturinteresserte keiseren har likt det han så, kan det vel neppe være tvil om.

Etter besøket fikk den kunstinteresserte Arne Thorstad reist en minnestein. Om han laget den selv vet vi ikke. På forsiden av steinen er hogget inn en keiserkrone, initialene W II, og datoen 3.7.90. Like bak minnesteinen står en steinbenk, hvor kanskje keiseren hvilte. Og like foran minnesteinen på knausen står ennå fire jernbolter i fjellet, og viser hvor utsiktstårnet en gang sto. Alt dette er et morsomt minne om Maridalens merkelige historie, og bør tas godt vare på.

Et merkelig apropos til dette besøket i Maridalen bør også nevnes, og vi går 24 år frem i tiden, til 1914. Da var det ikke lenger noen union mellom Norge og Sverige, Oskar II var forlengst død og på Norges trone satt den unge og populære kong Haakon VII. Forholdet mellom ham og keiser Wilhelm II (som forøvrig var dronning Mauds fetter) hadde aldri vært preget av hjertelighet, men mer av formalitet. Ute i Europa hadde den krigslystne keiseren vært medskyldig i et skjebnessvangert spill, og den første verdenskrig sto for døren. 1. august 1914 var kong Haakon sterkt bekymret for det som var i ferd med å skje ute i Europa. For å komme ut og bort fra de dystre begivenhetene foretok kongefamilien samme ettermiddag en biltur til Maridalsvannet og kom tilbake til Bygdø Kongsgård ved syvtiden om kvelden. Mon tro om kong Haakon visste at han var like i nærheten av en minnestein for den mann som kanskje hadde største delen av skylden for første verdenskrig? Senere samme kveld fikk nemlig kongen beskjed om at krigen var brutt ut.

Og keiseren, Wilhelm II, som også titulerte seg Imperator Rex, hvordan gikk det med ham? Jo, han måtte dra i landflyktighet i 1918, og døde som en ensom mann i en liten hollandsk landsby i 1941, 82 år gammel.

Jahn Børe Jahnsen

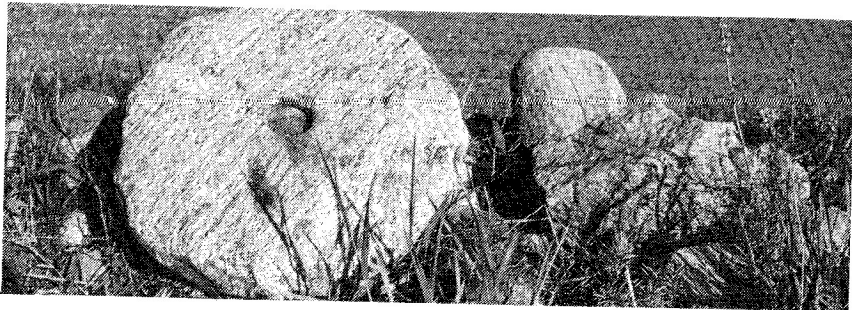
Bygdesamfunnet Maridalen

I 1880-årene og utover til vel århundreskiftet, var det en livlig industri og anleggsvirksomhet i nordre Maridalen. Vi hadde «Krumølla» på Skar, med virksomhet til slutten av århundre, med arbeiderboliger på andre siden av elva, og kruttmagasinet oppunder Skarsåsen. Det ble oppsatt 1876, og ligger langt fra bebyggelsen på grunn av eksplosjonsfaren. Dette sistnevnte tjener i dag som lagerbygning for det militære, og er fullt intakt for sin oppgave. Det øvrige som var av «Krumølla» ble flyttet til Raufoss. Av anleggsarbeide kan nevnes Øiungsdammen, som var et stort anleggsarbeide etter datidens målestokk, oppsatt av store granittblokker kilt ut av nærliggende fjell. Den gamle dammen lå ca. 100 m ovenfor den nye dammen, og var bare en treklopp med nedstukne stokker til regulering. Hammaranlegget med kraftstasjon og rørgate fra Skjærsljøen, satte også sitt preg på anleggsvirksomheten i Maridalen. Mange av disse anleggsarbeidene hadde svensk opprinnelse, det forteller deres etterfølgere. Men akkurat i dette fulgte amerikafeberen, folk reiste avsted til gull-landet i vest, mest ungarer naturligvis, mange reiste fra sine kjærester og kommende barn. Anleggstiden med damarbeidet var forbi, amerikafeberen herjet, mine 4 onkler dro avsted.

Men tilbake til industrien, tvers overfor Bødtkerstua lå det et sagbruk, hvor man arbeidet med vinduer og dører. De hadde driftsvannsinntak ved Nordbråtenbrua. Ruinene står der den dag i dag, og forteller om industri og virksomhet. Men gjevest var vel Christiania Ullspinneri som lå på nedsiden av Sandbrua. Hit kom det ungpiker fra nær og fjern, flere av Tømtejentene arbeidet her. Min mor som kom helt fra Eidskogen, fikk innlosjert seg hos sin onkel Theodor Dalen, som hadde et rede oppe ved Nordbråten, berømt for sitt 3 veggers hus, han benyttet nemlig en fjellvegg som 4de vegg for å spare på byggekostnadene. Ja, spinnerijentene, det var et nytt innslag i bygda. Det ble arrangert dans på Rauløkka, Burås og Liggeren. Foruten innslaget av anleggsarbeiderne møtte man gårdbrukersønnene fra bygda på disse dansetilstelningene. Det var ikke alle spinnerijentene som ble godtatt som svigerdatter på gårdene.

Ja, apropos gårdene, det var dyr overalt, og hver dyrkbar jordbit ble dyrket til høy eller korn og poteter. Bygda beretter om en dyrebestand på over 100 hester, 3000 kuer. Sauer og geiter, gris og høner var alminnelig over alt. Jordbruk og skogsdrift, pluss melkelevering til huskunder rundt

om i Oslo-området var den inntekt gårdsbruket hadde i den tiden. Vi må heller ikke glemme forretningsstanden, Halvor og Mari Sørbråten var vel dem som utgjorde forretningsstanden i dalen. Senere kom Ole og Amalie Hallset som etablerte seg nord i Maridalen. Så kom deres sønn Jørgen som drev landhandel ved Spinneribroen som det het. Det var under forrige verdenskrig (1914). Og der manglet ikke sæletøy for hester og den obligatoriske sirupstønna, og melkassa, hvor kundene om fredagskveldene kom sammen og diskuterte siste hendelser. Ja, det dufter av romantikk når man tenker tilbake på den tiden da man med fiskestang kunne gå i elva, eller hvorsomhelst, og ta et middagsmåltid. Eller man kunne gå i skogen å skyte en hare, tier eller orrfugl. I dag er vi bare et lilleputtsamfunn, dirigert fra Oslo by. Barnevogna og sykkelens tid er forbi. Vi må bare svelge ned den eksos og larm og forurensing som Oslo by påfører oss.

Møllestein på nedre Kirkeby

Jugakristian

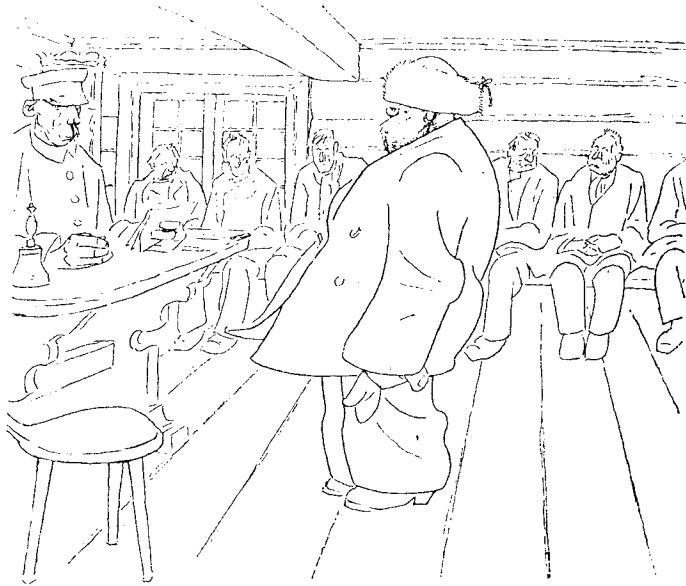
Maridalen hadde også i sin tid en original. Han var så flink til å fantasere og lyve at folk kalte han bare Jugakristian. Han hadde sitt tilhold oppe i åsen ved Nordre Skar. Vår verdensberømte tegner Olaf Gulbrandsen begynner sin omtale av Kristian slik:

Til høyre fra flakene ved veien over Skarsåsen lå en underlig hytte under to gamle furuer inne i skogen. Den var reist sammen av staur og bord, lent på hverandre. Det så ut som de var blitt enige om å holde sammen, for det var ikke en spiker i dem. Døren som var uten dørvrider gikk vanskelig opp og falt tungt igjen som en felle. Så måtte man bla seg igjennom et par gamle strisekker og så var man inne, – i følge Gulbrandsen.

Vi som guttunger, født omkring 1905–1910, opplevde jo Jugakristian. Vi syntes det var morsomt å erte ham, og da kom han etter oss med en svær ljà, og skulle slå bena av oss som han uttrykte det. Han kunne spille på alle strenger, morsk, sentimental, morsom og sist men ikke minst tragisk. Han hadde nok ønske om å gifte seg med Kjersti som bodde sammen med ham, men det ble aldri noe av, for som «Jugakristian» sa da han møtte opp på en auksjon i Maridalen for å snakke med lensmannen om ekteskapet sitt, at lensmannen ikke verdiget ham et svar. Kjersti fødte vennlig 13 lausunger, mens det lovlige antall skulle være 3, ifølge Gulbrandsen. Jeg husker godt at hun kom innom hjemme flere ganger i året, men med samme replikken:

«Det er jebussen min idag.» Og da hadde hun som regel et klæde med godsaker som hun hadde samlet inn til seg og Kristian. En av de løyerlige historier om Kristian er da Stabsfanjunker Hagen, som bodde på Nordre Skar, hadde vært på befarng i Skarsmarka sammen med eierne den tiden, Gilbo og Nordangen. Som skikk og bruk var stakk de innom Jugakristian for å ta en «svartkopp». Mens de sitter der så spør Kristian: «Gilbo han kjenner jeg, men hvem er den andre karen?» Hagen, som også var litt av en skøyer, sier, at jo han heter Kristian, men han er så fæl til å lyve, at vi kaller ham «Jugakristian». Vår Kristian løfter koppen og utbryter: «Skål da bror». For Kristian var Skarsmarka og Øiungen det samme som Rondane var for Peer Gynt. Engang var han og pilket ved Øiungsdammen. Da gikk han igjennom isen, men sier han: «Jeg fant ikke igjen der jeg gikk igjennom isen, men jeg visste det var åpent vann i Liggerkalven, så jeg gikk dit. Men du verden så mye stor Abbor jeg så.» Han ville gjerne omgi seg med spenning og mystikk, med seg selv i sentrum. Som da han var ved Øiungen og skulle bryte tyristubber. Han hadde lagt i flere dynamittgubber som han uttrykte det, men hadde ikke mere fyrstikker for lunta slukna fort vekk. Etter at han hadde vært hos Kjersti etter fyrstikker, kommer han opp til Øiungen igjen. Da blir han helt fælen. Byfolka hadde tent stor varme og lagt på tyristubbene fulle med dynamitt. Jeg kommer færendes, som han selv uttrykte det, og fikk kastet stubbene utover, men du verden og det da smalt, sa Jugakristian. Historiene om Jugakristian og Kjersti er mangfoldige, og lever ennu som ordtak eller historie i Maridalen.

Med hilsen
Arne Jensen
Iverstua

Disse to artiklene er skrevet av Arne Jensen, Iverstua. Denne ekte maridølen har et godt minne og en god penn, og hans artikler bør leses med interesse av alle maridalsvenner. Iverstua er en liten rødmalt stue på vestsiden av Gamle Maridalsvei like nord for det tidligere landhandleriet på Rugda. Såvidt vi vet har Iverstua vært en husmannsplass under Turter gård, som jo dessverre ikke eksisterer lenger. Kanskje Arne Jensen kan fortelle oss mer om gamle dager i Maridalen?

«Udsigt fra Stangjernhammeren over Maridalsvandet» 1837

«Hvis Du, min kjære læser, som jeg, er nødt til at opholde Dig en rigtig norsk Sommer i Christiania, vil Du vist sande med mig, at man ret ofte kan trænge til en dygtig Recreation. Vil du have Dig en saadan og for en Stund flye Byens Larm og qvalme Luft? Da lad mig engang være din Cicerone. Det er jo ellers prægtig nu hos Lorang paa Ladegaardsøen. Man har Musik, man aander Fjordluft og kan, som Krønnikkeskriveren i den Constitutionelle fortæller, nyde koldt Kjøkken, drikke Vanilleis og Champagner. Ælsker du disse Sager og har du Ligtorne eller daarlige Been, saa gaae til Lorang. Thi til Maridalen, hvor jeg fører dig hen, er det ikke saa kort, og vil du have Champagner maa du selv tage den med. Vanilleis bliver nu slet ikke at tænke paa. Det bedste jeg kan byde er tyk Mælk, Potetes, og færsk Ørret, som du, nota bene, selv maatte fiske. Men hvor gjerne tilbringer man ikke nogle Timer med denne Beskjæftigelse ved den klare Ælv eller det blanke Vand, hvis Bredder ret afgive et yndigt Skue. Hist og her skyder en løvkranset Odde ud med afvexlende mørke granbevoxende Aaser, og grønne Bakker med beskedne idylliskt beliggende Bøndergaarde, der afspeiles i Vandet. En stille Fred, en henrivende Ro, et Strøg af nordisk Melankoli hviler over Landskabet. Dette danner herved den mest paafaldende Contrast til den nære, rigtmykkede og larmende Christianiadal. Bliver Dalen dig for trang, higer du efter at kaste et Blik ud i det vide Fjerne til de snedækte Fjelde. Da foretage du en liden Vandring til Mellemkoldens Top. Hvad er det vel mener du, der fjernet i vestlig Retning som en Kuppel hæver sig over Horizonten? Det er Gausta – Gausta med sine snefyldte Revner. Mere nordlig i Hallingdal og Valders hæve sig Fjelde over Fjelde. I sine blaae Pandser med de blinkende Iis- og Snehelme staae hine Urverdens Jætter der og «lokke med underlig Magt din Hu».

Dette skriver P. F. Wergmann i sin bok «Norge, fremstillet i lithographerede Billeder efter Naturen», bind II, utgitt i Christiania 1837. På side 32 i Maridalsboken har vi gjengitt samme forfatters skildring av «Maridals-Hammeren i Agers Sogn». Bildet til årets Wergmann-kapitel må forestille Skjærsjøelvas utløp i Maridalsvannet, som vel er det eldste bildet fra dette stedet. Wergmann er en fin naturskildrer i den tidens stil.

XXI. Skøftigt fra Slangjernehammeren over Maridalsvandret.

«Hvis Du, min fiende, ser, som jeg, er nødt til at opbevare Dig en rigtig nord-Sommer i Iberisland, vil Du vist ikke med mig, at man ret ofte kan trænge til en bygtig Recreation; vil Du have Dig en saadan og foren Stund sine Drenes Barm og qualme Ruse, ba lad mig engang være din Sierrone. Det er jo ellers pragtig nu hos Forang naa Vaagegaardsøen: man har Skuffe, man aander Fjorteluft og Tan, som Strømmestriberen i den Constitutionelle fortæller, mde kaldt Skjøften brille Skanlids og Skumpagner. Gifter du disse Sager og har du Yngtorme eller baarlige Dren, saa gaar til Forang; thi til Markbalken, hvor jeg fører dig hen, er det ikke saa fort, og vil du have Skumpagner maa du selv tage den med; Skanlids bliver nu ret ikke at tænke paa; Det koeffe jeg kan bryk er nyt Skuff, Sporet, og særff Strid, som du maa beme selv maatte siffe. Men hvor

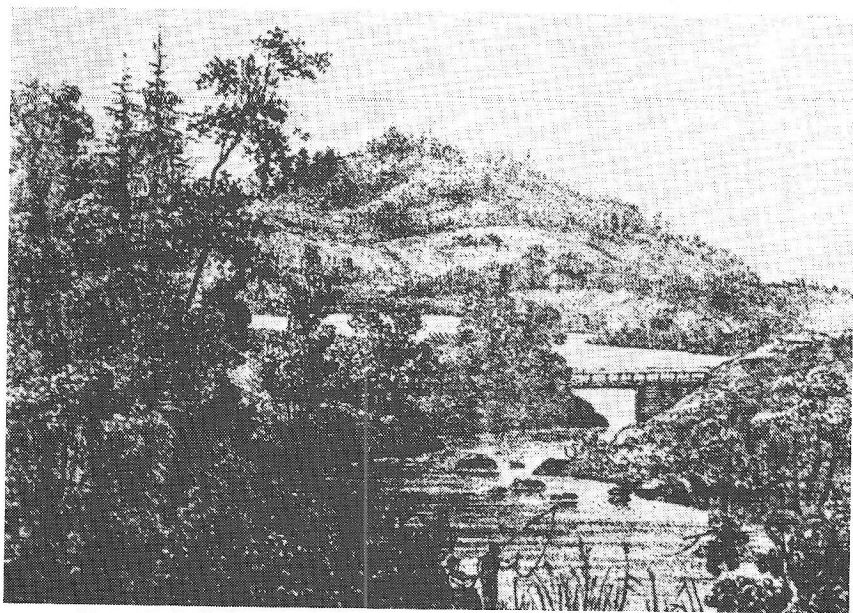
24

gieme tilbringter man ikke nogle Timer med beme Besjæftigelse ved den Flare Sto eller det blanke Sand, hvis Skredder ret afgive et dunkigt Skue: hist og her Fodder en levframbit Løbe ud med apearlende merke granbeovende Klaser, og granne Basser med bestene indlyst beliggende Sandegaarde, der afspejles i Skanbet, en lille Grod, en beværende No, et Strøg af nordff Skanfeldt holder over Landfabrik, og betta kan nær bevæde den mest kaalsende Contrast til den mere, rigtmytiske og lammende Skriftmanddal. Skifer tage du en liden Sandring til Skolemfeldts Son. Svend er det vel mener du, der fremmer i vestlig Sker ning som en Skuddel hvor sig over Gortogtan? Det er Gausfa — Gausfa med sine smukke Skerere: Skerere nordff i Faldingdal og Salders hvor sig Siede over Skibe. S sine blaa Sandfere med de blufende Stæ og Enghjelmne faae hine Hverens Satter her og vesse med indertig Skragt din Gu.»

Fornøylelig er hans sammenligning av maten på Lorangs kafe på Ladegårdsøen (Bygdøy) og den mat man kan regne med å få i Maridalen. Den ferske ørret høres svært fristende ut. Kanskje noen lurer på om man virkelig kan se Gausta-toppen og fjellene i Hallingdal og Valdres fra Mellomkollen? Ta en tur dit selv en klar dag. Stien til Mellomkollen er merket fra Vaggstein (øvre). Like i nærheten av Mellomkollen ligger Vaggsteinskollen naturreservat, også det vel verd et besøk. God tur.

Jahn Børe Jahnsen

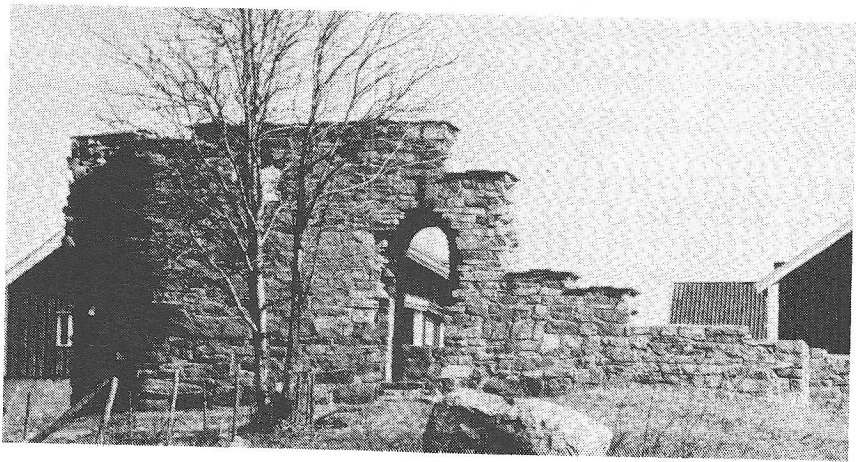
Udsigt fra Stangjernshammeren over Maridalsvandet.

Kong Magnus skjenker Maridalen til kirken

På midtsidene i årsskriftet finner vi et fotografi av det dokument som stadfester at Kong Magnus i 1336 gav en del eiendommer til kirken. Sentrale steder er nevnt i dokumentet som Grefsen, Sogn, Lommedal, Vestre Bergheim (Bærum), og sist men ikke minst Margaretadalen, eller Maridalen. «Skinnbrevet» (originaldokumentet) befinner seg i Riksarkivet.

Redaksjonens egne språkkunnskaper strakk ikke til når vi skulle oversette skinnbrevet. Vi måtte derfor søke sakkyndig hjelp. Det hele endte med at professor Hallvard Magerøy ved Nordisk Institutt ved Universitetet i Oslo oversatte hele teksten for oss. Vi oppfatter oversettelsen som forholdsvis fri, noe som er nødvendig for at den skal være nogenlunde lesbar og forståelig for de fleste av våre lesere. Vi takker professor Magerøy for innsatsen!

Vi presenterer denne «godbiten» på den måte at vi på midtsidene gjengir originaldokumentet, på neste side gjengitt med vanlige trykte bokstaver, for så til slutt å gjengi oversettelsen. Så kjære leser, sett deg godt til rette i din gode stol, prøv om du kan følge originalteksten når du nå leser professorens oversettelse! !

Mariakirkens ruiner.

Kong Magnus skjenker sine Sysler i *Margretedal, vestre Bergheim* og *Lomedal* til sit Kapel *Marielkirken* i Oslo.

Efter Orig. p. Perg. i Dipl. Arn. Magn. i Kbhvn. fasc. 52. No. 2.
Seglet mangler.

241.

8 Septbr. 1336.

Stokholm.

Magnus mæd guðs miskun Noregs Swya ok Gota konongr sender allum verandum ok vidrkomandum guds vinum ok sinum þeim sem þetta bref sea æðr høyra Q. g. ok sina ver vilium at þer vitir at j tighn ok vyrdnigh viðr sealfvan gud, varn herra Jesum Christum, hina hælgo møyi Mariu modor hans ok alla guds hælga menn, oss sealfuum, ollum varom forællrum ok rettom æfterkomandum till salo hialpar hafuum ver stadfest Mariukirkiu capello vare j Oslo syslu vaara j Marghrettardale, væstra Bergheimi ok Lomadale med leidangre allum þeim sem ver eigum at taka till vars gardz þar af ok sakarøyri, ok lausafe j aleigumalum landradasaker fridkaup ok þægngilldi. Þar mæd gæfuum ver ok læggium till fyrnæmdrar Mariukirkiu alla þa skoga ok almenninga sem ver ok konongdomrenn j Noreghi eigum þar j aðrnæmdre syslu vttan þa sem ver hafuum aðr gæfuit æðr veitt aðrum monnum mæd varom brefom. Ero þesse endamerki till Marghrettardals allan almenningh mællim Græfsina mork ok Soghus mork, ok allt norðr till Sandunga vatna, ok votnen mæd, ok allt suðr mote Dynienda ok oll annur votn sem liggia j firsaghdum almenningh, at hallda vppi mæd lim ofne ok tiglomme kirkiu [till nytsæmdar¹ ok þarfwynda, fulkomlega firirbiodande huerium manne huerrar stettar æðr tighundar sem huer er þetta at hindra æðr talma j nokorom lut firir Mariukirkiu æðr hennar formanne. Næma huer sem þat gerer vili sæta vare saure vblidu ok suara oss fulla brefuabrote. Þeir menn ok aller sem fara j þessa skoga æðr votn vløyfuis kirkiunnar formanaz ok vinna þar j, æðr j hafua vunnit vloghlega skolo suara kirkiunni loghum ok dome, mæd fullu brefuabrote. Skal þetta standa ok stadught vera allt þar till er ver komum sealfuer till Osloar, ok ver mæd vara betzstra manna rade ok tilloghu gerum þa stadfastre skipan a. Þetta bref var gort j Stokholma Mariemosso dagh øfra a atianda are rikis vars ok insiglat oss sealfuum hiauerandum. Paall Styrkarsson ritade.

Bagpaa med en noget senere Haand: Vm sysluna vestra Bergheimi Lomadale ok Marghrettardale ok vttuæigu till Marghrettadals.

(¹) staar to Gange i Originalen.

Magnus, med Guds miskunn, Norges, sveenes og gotenes konge, sender alle nålevende og fremtidige Guds og sine venner som ser eller hører dette brevet, Guds og sin hilsen. Vi vil at dere skal vite at til heder og ære for Gud selv, Vår Herre Jesus Kristus, den hellige Jomfru Maria, hans moder, og alle Guds hellige menn, og til sjelehjelp for oss selv, for alle våre forgjengere og rette etterfølgere har vi stadfestet at vårt kapell, Mariakirken i Oslo skal ha vår syssel i Margretadalen, vestre Bergheim (Bærum) og Lommedalen med all den leidang og sakøre som vi har rett til å innkreve av dette til vår gard og gods som inndras i konfiskasjonssaker og landssviksaker og inntektene av fredkjøp og tegngilde. Dertil gir og skjenker vi til førnevnte Mariakirke alle de skogene og almenningene som Vi og kongedømmet i Norge eier i førnevnte syssel, bortsett fra den eiendom som vi før har gitt, eller skjenket til andre personer med våre brev. Innenfor disse Margretadalens grenser skal man holde ved lag hele almenningen mellom Grefsen-skogen og Sogn-skogen og helt nord til Sandungvannene, og også vannene og helt sør til Dynienda (de øverste fossefallene i Akerselva) og alle andre vann som ligger i førnevnte almenning, med kalkovnen og teglstensovnen, til kirkens gagn og tarv, idet Vi absolutt forbyr hver mann av hvilken stand eller rang som hver er, på noen måte å hindre eller motvirke dette for Mariakirken eller dens øverste styrer. Men dersom noen gjør det skal han bli rammet av vår ekte vrede, og betale oss full bot for å ha forbrutt seg mot dette brev. Alle de personer som ferdes over disse skoger eller vann uten tillatelse fra kirkens øverste styrer og tilegner seg noe der eller har tilegnet seg noe der uten tillatelse, skal overfor kirken underkaste seg lov og dom, og betale full bot for å ha forbrutt seg mot dette brev. Dette skal stå ved lag urokkelig helt til Vi selv ankommer til Oslo og etter våre beste menns forslag og råd gir en endelig stadfestelse. Dette brevet var gjort i Stockholm den senere Marimesse i vårt rikes attende år, og innseglet i vårt nærvær. Brevet er skrevet av Paul Styrkårson.

Om sysselen vestre Bergheim, Lommedal og Maridal og utmarken som hører til Maridalen.

Det var unektelig mer stil over korrespondansen i gamledager. Om innledningen var svært så innpakket og med påkallelse av alle store og gode makter, så kommer det også linjer som slår av med en annen tone, f.eks. der hvor det forklares at den som ville hindre at dette oppfylles vil «bli rammet av vår ekte vrede». Uten tvil en ganske kraftig advarsel! Som vi ser av avslutningen av brevet, er det gjort i Stockholm i det 18. år for regentens styre, og Paul Styrkårson har skrevet det.

Litt av hvert fra Maridalen i gammel og ny tid

Vi vil også i år oppfordre alle medlemmene av Maridalens Venner om å sende oss opplysninger man måtte ha om gårder og steder i dalen. Alt har interesse, både nyere ting og historiske opplysninger. Alt vil få plass i årskriftene etter hvert som vi får plass. Send opplysningen til Maridalens Venner, adresseliste på siste side.

FOLKEMENGDE

I Edvard Bulls bok «Akers Historie» finner vi på side 288 følgende opplysninger om folkemengden i Maridalen og Nordmarken: 1801: 102 personer, 1835: 518 personer.

Til sammenligning finner vi i bydelsrapport for bydelsutvalg 40 følgende tall: Maridalen i 1973: 329 personer, Nordmarka i 1974: 96 personer.

Tallene kan kanskje ikke sammenlignes, men gir likevel grunn til visse refleksjoner om fraflytting. Antall innbyggere omkring siste århundreskifte vil nok gi en bedre oversikt over utviklingen.

STUBBERUDGÅRDEN

De tre bolighusene på Stubberud er revet. De ble bygget i 1910 på den tidligere Stubberud gårds grunn. Selve gården lå ved det østlige av de tre bolighusene. Mer ukjent er det at det fantes en husmannsplass under Stubberud som kaltes Stubberudbråten.

Grunnmuren – nå sterkt overvokst – er det eneste som er igjen etter denne husmannsstua. Vi visste svært lite om denne plassen tidligere. På en av Maridalens Venners omvisninger for et par år siden var vi innom denne grunnmuren. Plutselig sier en eldre mann i følget: «Her er jeg født!» Det viste seg ganske riktig at han var født på Stubberudbråten, men bare noen få år gammel måtte han og familien flytte og stua ble revet kort tid etter. Det må ha vært omkring 1905. Det var naturlig nok svært lite han husket fra stedet; kun at den lille stua hadde tre rom (stue, kjøkken og kammers), og at stua var svært kald og trekkfull. De andre deltakerne i omvisningen satte stor pris på dette overraskende innslaget. Dette viser oss også at omvisningene må være en viktig del av foreningens arbeid.

Maridalens Rutebiler

„Kom til den fagre Maridal“.

AVGANG fra Kurbadet
i Akersgaten om St. Hanshaugen
og Sagene kirke. Ruteplan faaes
paa bilene. — Ring telefon 70184.
*Nedsatte takster. — Raskeste be-
fordring til Nordmarken.*

MARIDALENS BILRUTER

I O. M. Borrebækken Overns «En bok om Aker» utgitt i 1929, finner vi denne annonsen for rutebilselskapet «Maridalens Rutebiler». Vi vet svært lite om dette rutebilselskapet, og er takknemlig for stoff. Vi vet bare at de to herrene Sæther og Berg begynte med trafikk i dalen i 1920-årene, men etter noen år overtok Lars Berg alene. Det lille selskapet ble oppslukt av Schøyens Bilcentraler omkring 1930. Da ble det en liten buss som kjørte Maridalsruta. Tidligere var det sannsynligvis en åpen bil av den typen vi i dag vil kalle veteranbil. Ruten gikk en gang pr. dag langs den nye Maridalsveien midt i dalen. Endepunktet i Maridalen var på Skar, som i dag. Endepunktet i byen kan man selv se i annonsen. Men her stopper også vår viten om dalens første rutebiler. Hvor mye kostet turen? Hva slags biler eller busser ble brukt? Finnes det bilder eller billetter bevart fra denne første tiden? Vi hører gjerne fra folk som vet noe om dette.

GAMLE VEIMINNER

Litt veihistorie fra Maridalen: «Den vakre hvelvbroen av granitt over Skjærstjøelven ble bygget i begynnelsen av 1880-årene av murer Johan Anton Olsen på Røa. Veien ble omlagt og utvidet fra Hammeren bro til Skar i 1895, mot et bidrag fra kruttverket på 2500 kroner.»

Sitatet er fra «Aker 1837–1937», Oslo 1942, bind IV.

I forbindelse med Maridalspillet ble den eldste Maridalsveien over jordene fra kirkeruinen til Hammeren opparbeidet til gangvei. Det kom til og med opp skilt med det helt feilaktige navn «Greveveien». Greveveien gikk som bekjent ikke her. Den gikk over åsen mellom Stangjernshammeren og Hønefoten (skolen), deretter forbi Kallerud og kapellet mot Nes og Neskroken. De gale skiltene er nå fjernet og vi får håpe at riktige skilt snart blir satt opp.

Langs Maridalsveien, ca. 1915.

SKOLEHISTORIE

Litt skolehistorie fra Maridalen, riktignok tidligere nevnt i Maridals-boken, men her med litt mer utfyllende opplysninger. Det er hentet fra «Aker 1837–1937», Oslo 1940, bind II:

«En av de lærere som gav gjesteroller i Maridalen, hadde forpaktet Sørbråten, som lå et par kilometer fra skolen. Der strevde han og slet sent og tidlig – tildels også i skoletiden. Konen hans skulde se etter barna, men hun måtte også lage middagsmaten ferdig. Hun skar så et hull i veggen – der var tykke stokkvegger mellom skolestuen og lærerens kjøkken – så hun kunde notere dem som holdt mest leven, og samtidig arbeide i kjøkkenet. – Det skulde nok være selve skoledirektøren som oppdaget denne driftsmåte, da han kom på besøk til skolen, og læreren tok opp poteter på gården sin. Hullet ble kalket igjen, men merket i veggen kunde man se 20–30 år efter.»

Elever på Maridalen skole ca. 1910. Lærer Indrebø og frøknene Moen og Hol i midten.

JARLSBERGBAKKENE FOR SISTE GANG

Diskusjonen om hvor Jarlsbergbakkene lå og hvorfra de har fått sitt navn, går nå mot slutten. Vi etterlyste opplysninger om dette i et tidligere årskrift og fikk svar noe senere. Senere har fru Hedvig Camilla Vassel skrevet til oss med ytterligere opplysninger. Vi gjengir her deler av hennes brev, og siden Jarlsbergbakkene ligger langt utenfor dagens Maridalen, betrakter vi herved diskusjonen for avsluttet.

«Det ser ut for meg som Wedel Jarlsberg-familien har eiet både søndre Korsvold, og dermed også Tåsen i sin tid. Hvorvidt Tåsen er blitt frasolgt siden, vites ikke. I alle fall var det deres eiendom i 1838, hvori Tåsen (Tassen) står oppført som bruker. Man tør vel formode at navnet Jarlsbergbakkene skriver seg fra den tid den store eiendom var i Interessentskabet Nydalens Spinderi. Senere, i 1904, også av A/S Kristiania Spigerverk, samt H. Ustvedt (som har fått en vei oppkalt etter seg) som medeier.

I 1905 forpaktet Velund senior eiendommen Nygård, og den kjente hesteeier Hans Velund overtok kontrakten etter sin far. Hans Velund bebodde Nygård i 65 år, inntil stortingspresident Rachel Grepp satte igjennom, at eiendommen egnet seg godt til Hjem for ugifte mødre. Hovedbygningen eksisterer den dag i dag. Den ligger der den alltid har ligget.

Velund senior var flink med vedlikeholdet. I dag er den herskapelige bygningen modernisert, men heldigvis er meget av det gamle bevart, ifølge Hans Velund, som måtte flytte i 1965. Matrikelnummeret er Maridalsveien 292. Oslo kommune har senere overtatt og utparsellert jordene til villabebyggelse.

Hermed skulle det vel bli fastslått at Jarlsbergbakkene har sitt navn fra nevnte grevelige familie, som eiet alt omkring nevnte bakker i alle fall fra 1838.

I min ungdom for ca. 70 år siden var det vår akebakke og all ungdom fra St.Hanshaugen og Sagene. Vi gikk til Korsvold med «fiskekjelker» og 3 meter styrestang, sladder (kull- og vedkjelker med svær bredde, hjemmelaget), og satte i vei utfor de bratte og svingete bakker. Det gikk lynende fort, og endte ved Nordre Gravlund. Ingen mennesker i veien, ingen hester, da jo strøket den gang ikke var bebodd. Ideelt for oss. Skigåing var jo ikke for piker. Det var bare om kveldene og søndag vi hadde tid til fornøyelser.»

Vi takker nok en gang fru Vassel for mange gode opplysninger om Maridalen og omegn, og hører gjerne mer fra henne.

ELGJAKTEN I HØST

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske fastsatte jakttiden for elg i Oslo og Enebakk kommuner til periodene fra 27. september til 30. september, fra 3. oktober til 7. oktober og fra 10. oktober til 14. oktober.

Det var gitt fellingstillatelse på 11 dyr i Frognerseieren og Maridalen skogdistrikter. I Rausjøskogene i Enebakk var kvoten 5 dyr. Alle 16 dyr ble felt.

I Frognerseierområdet ble det felt 8 dyr og 3 dyr i Bogstadmarka.

Kjønnsfordeling på de felte dyr er:

Voksne dyr	Kalver		
4 okser	4 okser	8 okser	
6 kuer	2 kuer	8 kuer	

Aldersfordeling:

Kalv	6 stk.
1½-åringer	4 stk.
Voksne	6 stk.

Bestanden etter jakten ble anslått til 25–30 dyr i Maridalen og Frognerseierområdet og ca. 25 dyr i Rausjø.

Jaktforholdene var meget gode med fint jaktvær. Jakten var ferdig mandag den 10. oktober. De turgåere vi kom i kontakt med var klar over at det var jakt i området, og dette skapte ingen vansker for noen. Alle slakteplasser ble ordenlig ryddet. Ingen elger ble påskutt og skadet utenom de som ble felt.

Elgjegere fra Maridalen, Hans Ingjerd og Josef Monsrud.

VEDLIKEHOLD AV BEBYGGELSE

Vedlikeholdet av bebyggelsen i Maridalen har til enhver tid vært bestemt av den bevilgning som er gitt til dette formål årlig. Med den tilstand bebyggelsen befant seg i for ca. 20 år siden, hadde det nok vært ønskelig med større bevilgninger på et tidligere tidspunkt for å sette bebyggelsen raskere i god stand. I disse 20 årene har en i vesentlig grad befattet seg med utvendig vedlikehold som omlegging av tak, skifting av kledning, vinduer og dører m.m. samt malerarbeide. Ominnredninger har funnet sted i de boliger som har vært i dårligst forfatning. Opp-pussing av boliger skjer ved skifte av leiligheter, i den utstrekning midlene tillater dette.

Ser en på siste femårsperiode fra og med 1973 og fram til i dag, kan en i korthet nevne at det til vedlikehold av bebyggelsen i Maridalen er brukt ca. kr. 1.900.000. I denne perioden er det omlagt ca. 6.100 m² tak på boliger og driftsbygninger med en kostnad av ca. 650.000. Ser en videre på fordelingen av de nevnte kr. 1.900.000, har kr. 230.000 gått til boring av 10 stk. dypvannsbrønner med montasje. Det er videre hovedreparert 6 bolighus med en kostnad av kr. 610.000. Til utvendig maling, reparasjoner, innredning av maskingarasjer m. m. har det medgått ca. kr. 410.000.

Vedlikeholdet i årene som kommer vil ennå en tid være preget av utvendige arbeider med tak og vegger samt en forsering av utvendig maling. Ved siden av det utvendige vedlikehold vil en prioritere arbeide med sanitære anlegg i boliger. Det vil i første rekke gjelde innredning av dusjbad med avløp der forholdene ligger tilrette for dette innenfor Helserådets bestemmelser.

Restaurering av gamlestua på Sannder gård er en oppgave vi lenge har ment å få satt igang.

Skogvesenets mål er å få en velstelt bebyggelse i Maridalen, en bebyggelse som menneskene kan trives i, og som kan komplettere dalens vakre natur på beste måte.

Noen interessante steinøkser fra Maridalen

Av cand.mag. Nils Petter Thuesen

Steinalderhandel i Akersdalen

Det var en av norsk arkeologis mest ruvende skikkelser, professor Anton Wilhelm Brøgger, som først avdekket viktige sider ved det forhistoriske handelslivet i Akersdalen. Sine granskninger på dette feltet sammenfattet han i den for sin tid så viktige avhandlingen «Studier i Norges stenalder». Han var blitt klar over at det inntil begynnelsen av dette århundre på forskjellige steder på Østlandet, fra Romerike til Nedenes, var blitt funnet ca. 15 økser av den sjeldne, intenst grønne bergarten *Groruditt*. Groruditt er i verdensmålestokk en sjelden bergart. Råstoffene til disse steinalderøksene – som de med bestemthet kunne henføres som – fant man ikke hvor som helst. På dette punktet var det at den unge Brøgger må ha fått hjelp av sin far W. C. Brøgger som var en anerkjent professor i geologi. På Østlandet forekommer groruditten i fjellet mellom Grorud og Maridalen og mellom Svarstad og Slemdal i den nedre del av Lågandalens løp. Forøvrig er groruditt funnet i Uralfjellene i Sovjetunionen og enkelte steder i Nord-Amerika.

En nøyaktig opphavsbestemmelse

Forøvrig er det slik at grorudittens konsistens avviker ganske markant fra forekomst til forekomst. De ganger som denne bergarten finnes i er altså forskjellige. Brøgger tok da de ulike øksene for seg for å studere grorudittens sammensetning, og han kom til ganske bestemte resultater. Det viste seg at de aller fleste av de 15 steinøksene kom fra en grorudittgang ved Kattsteinsputten litt øst for Maridalsvannet, eller fra en annen gang som ligger et lite stykke lenger nord, nærmere bestemt ved jernbanelinjen mellom Sandermosen og Svingen. På bakgrunn av dette bestemmelsesarbeidet kom Brøgger til en urokkelig konklusjon: I Maridalen må det ha vært et fabrikkasjonssentrum av disse fine øksene. Denne oppfatningen finner ytterligere feste i den kjensgjerning at tre av de femten øksene nettopp er funnet i Maridalen, eller i Maridalens umiddelbare nærhet.

Dessuten har man funnet et eksemplar på Sinsen i Østre Aker. Videre gjenfinner man enkeltfunn i Spydeberg og Rakkestad, i Vestre Moland og Drangedal, i Eidsvoll og Nes på Romerike.

En handelsgjenstands spredning

På bakgrunn av denne funnfordelingen virker det ikke urimelig å trekke den slutning at steinøksenes fabrikasjonsområde har ligget i Maridalen, og at det må ha vært en vesentlig etterspørsel på dem. Hvordan skal man ellers forstå spredningen til f.eks. Romerike, der det er helt på det rene at groruditt ikke forekommer? Og er det noen grunn til å tro at folk i steinalderen var så primitive at de ikke hadde noen form for spesialisering, og at et av uttrykkene for denne spesialiseringen nettopp var å drive handelsvirksomhet med gjenstander av grorudittstein? Vi må altså i steinalderen kunne tale om en «Maridalsfabrikk» av vakre, grønne steinøkser.

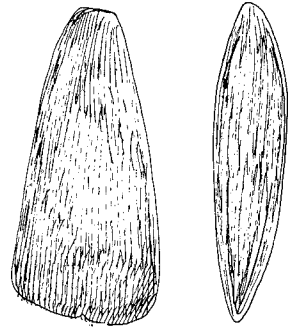
Spissnakkete økser

Vi skal gå litt nærmere inn på disse interessante øksefunn, for å se om vi kan lære litt kulturhistorie av dem, – med andre ord å sette Maridalsproduksjonen inn i en videre sammenheng. Først og fremst er det det å si at disse steinøkseene må henføres til den såkalte spissnakkete type. En tegning av en av øksene som er funnet i Maridalen gjør det klart hvorfor denne øksetypen betegnes slik. De er vakkert slipte slike spissnakkete økser, og vi forstår godt hvorfor man helst ville ha dem av en særlig tettornet bergart. De ble ikke bare vakrere av utseende når man slipte dem (men det også), de var også langt mer solide enn økser av en mer grov bergart. De ble nok hovedsakelig brukt til å hogge trær med, og kunne lett sprekke. At de ganske snart måtte bli temmelig slitt i eggen var en teknologisk barriere som steinaldermenneskene bare hadde ett svar på, men i prinsippet et svar som vi ennå holder fast ved. Den svekkede eggen kunne slipes til en gang til, og slik kunne man fortsette inntil øksen ikke lenger eide noen verdi som et arbeidsredskap. Men de måtte ha en viss tyngde for at hugget skulle bli effektivt. Det var derfor en ganske markant grense for hvor langt man kunne slipe dem til. For hver gang man gjorde dette tapte de vekt, og altså også i effektivitet.

De eldste slipte bergartsøkseene

Hvis vi ser bort fra de flotte, elegante og tunge tynnakkede flintøkseene, representerer de spissnakkede bergartsøkseene noen av de eldste slipte

*En spissnakket grorudittøks
fra Maridalen.*

øksene i vårt land. De er med på å markere overgangen fra eldre til yngre steinalder; en overgang som på grunn av de ulike økologiske miljøer og menneskenes forskjellige evner – og ønske om – kulturell nyttilpasning, skjedde til forskjellige tider i landet vårt. Men det er ikke galt å si at det enkelte steder i Østfold, Vestfold og omkring Oslofjorden, og på de steder der det var den fineste, mest dyrkingsvennlige og solvendte sandjorden, skjedde omkring 3000 f. Kr. Det er til denne tiden man vanligvis henfører den spissnakkete øksen.

Stor kronologisk usikkerhet

Den oppfatning som det er gitt uttrykk for ovenfor kan meget vel være rett, men man kan ikke av den grunn – dersom man altså fastlegger denne teorien til grunn – hevde at alle de spissnakkede øksene som er funnet i vårt land stammer fra dette det eldste avsnittet av yngre steinalder. Vi skal her ta utgangspunkt i noe som Haakon Shetelig, professor i nordisk arkeologi, og en av Brøggers aller beste venner, skrev i sin bok «Primitive Tider i Norge» (1922): «Den ældste øksen er den spissnakkete med spissovalt eller ovalt tverrsnitt, og en overgangsform den brednakkete som har tykkere rundet nakke, men ellers staar den spissnakkete nærmest; dernæst den tynnakkete med hvælvede brede sider og plane smalsider, nakken bred og tynd» . . .

Slik satte professor Shetelig disse øksene inn i en grei kronologisk ramme, men han ga ikke uttrykk for at det kanskje ikke var en like enkel og korrekt sak å si at «slik var det, og dermed basta». Steinalderforskningen har fått helt andre kronologiske ben å stå på i dag. Det er bare fordi man er blitt klar over de tidligere periodeinndelingers svakheter at de kronologiske føtter i dag vakler noe mer enn de gjorde i steinalderforskningens grønne, umodne ungdom. Sheteligs inndeling hadde meget for seg, men innvendinger av enkleste teoretiske type måtte komme. De

representerer samtidig en fremdrift i utforskningen av steinalderen: Er det mulig at to eller flere – og ikke bare en – øksetyper ble brukt innenfor ett og samme tidsrom? Er det realistisk å regne et absolutt tidsmessig skille mellom overgangen fra en øksetype til en annen? Kan en enkelt øksetype ha vært i bruk over flere tidsperioder? Hva er forholdet mellom inndeling av perioder på andre premisser enn øksetypene, og den virkelige kronologiske forskjell mellom disse? Hvordan skal man finne svar på slike spørsmål?

Det siste av disse kritiske spørsmålene er kanskje det mest interessante, og man kunne nesten si: «Der står vi.» Det er i det hele tatt klart at et rigorøst kronologisk system til å skille mellom forskjellige øksetyper i yngre steinalder må mykes betraktelig opp. Helt fordomsfri øyne – men bevisstheter som kjenner de gamle teorier – deres styrke og deres svakhet, må ta det tålmodighetskrevede arbeid opp igjen og gå igjennom yngre steinalders øksetyper nok en gang. Man må der stille spørsmål som: Hvordan er funnopplysningene? Er det funnkombinasjoner som kronologisk sett utelukker enkelte typer av øksene? Er det helt sikkert at den spissnakkete øksen var et jordbruksredskap? Eller ble den brukt til flere aktiviteter? Hvordan kunne f.eks. en jeger ha hatt nytte av å eie en slik øks?

Alle disse spørsmålene viser hvor usikre tidligere tiders konklusjoner er. De gir også klart uttrykk for hvor tolkningsmangfoldige slike øksefunn fra fjerne tider egentlig er. Men noe av det viktigste som skjedde i steinalderforskningen på Østlandet var Brøggers påvisning av en grønnsteinøks-fabrikk i, og i traktene omkring Maridalen.

Tegning av Kirkeby fra 1898 av Kristian H. Holtvedt.

Årsberetning for Maridalens Venner 1974/75

Maridalens Venner kan nå i 1975 se tilbake på 5 års virke til beste for dalen. Det er fristende å stoppe litt opp etter disse årene. Vi skal ikke gjøre det. Det er nok å se videre framover mot nye oppgaver, nye former for positiv, byggende aktivitet til beste for Maridalen. Det er her Maridalens Venner kommer inn i bildet og får sin store betydning. Som et korrektiv står foreningen der, klar til å ivareta det som er til gagn for dalen.

Bare noe må vi ta med fra disse årene. Eksisterende bebyggelse blir langt på vei vernet om og rehabilitert. Den tidligere vedtatte raseringsplan for Maridalen, er for alltid blitt fullstendig uaktuell, ja den er så virkelighetsfjern og så fullstendig lite jordnær at enhver befatning med den må fortone seg politisk fullstendig kompromitterende.

Maridalen får lov å stå der, slik en ønsker dalen alltid skal forbli – at de blånende åser kan gi ro i sinnet til ethvert menneske. Foreningens formålsparagraf vil vel alltid være en disiplinierende faktor – både når det gjelder selve arbeidet og foreningens anseelse utad. Maridalens Venner er blitt kjent vidt utover, en representerer en makt- og opinionsfaktor som blir tatt hensyn til. Ens meninger har en fått respons på, samtidig som en er blitt respektert i et vidt forum. Det er denne linje en forsøker å ivareta; uten å ta i bruk store ord og talemåter, fremmer vi best våre mål i en behersket og rolig form. Da kan vi bevare dalens særegne karakter med nåværende bebyggelse i et riktig miljø. Da kan vi drive den propagandeaen vi ønsker i våre bestrebelse for å øke interessen for dalen som friluft- og rekreasjonssted for innbyggerne i Oslo og omegn.

Vi har likedan tiden med oss. Vi hindrer forurensing og tilsøpling av dalen, vi har støtte fra Arkitekturvernåret 75 når det gjelder å verne om ting av historisk og kulturell verdi. Vi er åpne for samarbeid med alle som er tjent med å ha en Maridal. Styret har bestått av Rolf Rasc-Eng, formann, Olav Aarnes, nestformann, Oskar Jahnsen, kasserer, Grete Randsborg, sekretær og Olaf Gulbrandsen, styremedlem. Thor Knudsen og Berit Wolff har fungert som varamenn. Revisorer har vært Jørgen Sundby og Henrik Laurvik. Det har vært holdt en rekke møter (noe vi skal ta opp senere). Fra styret er det blitt sendt ut 2 rundskriv og årsskriftet Maridalen '74 til samtlige medlemmer.

Generalforsamlingen i 1974, som tradisjonen tro ble holdt på Maridalen skole, fikk følgende nye medlemmer til styret: Grete Randsborg og Berit Wolff.

Grete Randsborg ble da styret konstituerte seg sekretær, og Berit Wolff ble valgt som varamann. Samtlige valg på generalforsamling var enstemmige.

Som vanlig etter årsmøtet var ordet fritt, og vi fikk en rik og interessant samtale som alltid vil være et fint korrektiv til det nye styrets kommende arbeidsår.

Vi har fått bevart Neskroken, Øvre Kirkeby, Brennenga og alle de mindre gårdene og plassene. Derimot er Låkeberget, Turter, hovedbygningen på Sørbråten og låven på Nedre Kirkeby borte. Alle steder ble revet mens foreningen startet opp med sitt arbeide.

Arealet som skulle rives var på hele 12.253 m². Det ble revet 1.161 m². M.a.o. ble kun 9,5% fjernet av det en fra kommunalt hold hadde bestemt. Jeg vil se dette som en naturlig utvikling. Det vil alltid, dessverre, være noen som kun følger rasjonalismens lover. At en da har reist en opinion mot all framtidig riving vil ikke alltid si at en kan slå seg til ro. Kommer økonomiske interesser, og eier-interesser inn i bildet, er man heller ikke interessert i å opprettholde det bestående. Da er pressmidlene til forandring så altfor sterke. Flertallets syn må vike for den gamle tankegangen – «Jeg gjør med mitt som jeg vil». «Ingen skal si meg hva jeg skal gjøre». Dette er de elementære problemene enhver bevaringsinteressert møter og som våre antikvariske myndigheter gang på gang må gi tapt for enten det gjelder kommunale eller private eiere – landet over. I dag må vi erkjenne at vi lever i et samfunn, i et fellesskap med alle mennesker. Det hører med i vårt demokratiske tenkesett å ta hensyn til andre.

Stubberud-gårdene er vårt eksempel, vi kunne sikkert ha fått andre. Stubberud-gårdene slik de framsto, var et bilde på den arkitektur som oppsto i forbindelse med et forandret ervervsliv. Maridalen har ikke alltid bare vært jordbruksbygd. Fra 1650 – 1700-årene er det langt andre økonomiske interesser som setter sitt preg på Maridalen enn primærnæringene. Disse skyver jordbruksbygda til side og dominerer dalen fullstendig i mer enn 200 år. Det er opplysningstidens «industri» som former dalens utvikling i denne perioden.

Vi kan si at i Stubberud-gårdene fikk vi gjenspeilet totalbildet av dalens historie. Også gårdenes arkitektur er egenartet i så måte. Det er sagt at miljøvern kan være så mangt, fra trivselskapende tiltak på ar-

beidsplassen, tilvern av natur. Men det rommer også – vern av gamle bygninger og deres virkning i miljøet. Det Europeiske Arkitekturvernåret 1975 retter oppmerksomheten mot det som skal være vår arv – den kulturelle arv som våre gamle bygninger representerer. Vi tar vare på våre gamle kirker og gudshus, slott og festningsanlegg, men de enkle små hus som kan fortelle om hverdagslivets uskrevne saga, spor etter slit og arbeid for å livberge en kanskje stor familie – dette er også kulturminner som hører med til arkitekturvernårets totalbilde.

Det har i det siste vokst fram større interesse for vårt lands kulturminner. Forståelsen for hvor viktig det er å ta vare på kulturminnene er bare blitt sterkere og sterkere. Men har lett for å glemme hvilke anlegg som skal tas vare på. Det er ikke noe problem med de mer prestisjebetonte objekter som gamle kirker, gravhauger og staselige bygninger. Disse går inn i folks bevissthet som umistelige verdier. Men for de anonyme kulturminner er det et problem. Og det er her vi har mengden, som seteranlegg, naust, sommerfjøs, høyløer, veger, sagbruk, møller, kvernhus og fabrikkanlegg. Vi er klar over at fabrikkbygninger fra forrige århundre er umistelige kulturverdier som forteller om industrialismens gjennombrudd i Norge. Den generelle velvilje for kulturminner stopper her. Andre interesser er langt sterkere og prioriteres framfor det at en blir minnet om det ubehagelige ved en forgangen tid.

Før nedkjøringen til Stubberud-gårdene ligger en liten uanselig husmannsstue. Men hvor sentral er ikke denne utbygningen i hele dalens perspektiv? Engelsrud heter plassen og var opprinnelig en plass under Brekke, Fraflyttes denne, vil det ikke være lenge før forfallet har satt inn for fullt. En bygning til vil forsvinne fra Maridalen. Heldigvis er dagens situasjon en annen – bygningen rehabiliteres.

I avsnittet om distriktsplanlegging heter det i Stortingsmelding 87/1966/67:

«For et hvert miljø en tar sikte på å skape, bør sammenhengen med tidligere slekters liv og virke bli bevart og få leve videre . . . Bevaring og innpassing av disse i det moderne samfunn bidrar til å skape en kontinuitet og sammenheng i den enkeltes tilværelse og skaper spennvidde og rikdom i miljøene».

Det er vesentlig for Maridalen at en ikke taper identiteten til tidligere tiders ervervsliv.

Vær klar over at livet i Maridalen gir mennesket, og for den skyld også dyrene ??????. Mennesket skaper trivsel, men det må ikke bli alene, det

må føle samhørighet med andre likestilte. Det må m.a.o. skapes et livsgrunnlag i dalen.

Maridalspillet ble vist også i 1975. Det går tradisjon i Spillet. Det er skapt en kulturaktivitet i dalen som er av største betydning. Men for å få Spillet til, har en konsentrert mye av foreningens aktivitet om dette. Et betydelig dramatisk verk som Maridalspillet er av en slik verdi at det ikke må overlates til tilfeldighetene. En rekke forhold har først vært nødvendig å avklare, mellom Maridalens Venner og forfattere Carl Fredrik Engelstad, mellom Maridalens Venner og Bydelsutvalg 40 – Marka. Man har fått et styre for Spillet i inneværende år som består av 5 medlemmer – 2 fra Maridalens Venner – 2 fra Bydelsutvalget og 1 fra de aktive (dvs. skuespillere). Rettighetene til Spillet er fra Carl Fredrik Engelstad overlatt til Maridalens Venner. For å få tiltaket i gang, har det så vært en rekke møter, og med en rekke henvendelser av økonomisk og teknisk art. Økonomisk er Spillet sikret, det er så å håpe at publikum vil slutte mannjevnt opp om forestillingen.

Det er miljøet i Maridalen som er av umåtelig verdi. Miljøet skal være noe pulserende og skiftende – noe som er levende. Vi kan ikke bevare mennekser eller livsformer. Våre muligheter til å bevare er avgrenset av materielle faktorer. Det er de konstante faktorene som bygninger og veier som gir mulighet til å føres videre, men det er også variable faktorer som må gis de samme muligheter. I et kulturlandskap er også driftsformer som ønskes opprettholdt. Disse kan holde landskapet regelmessig – varierende med årstidene. Miljøet i Maridalen skyldes stedlige forhold og behov, det må alltid være et samspill mellom natur og menneskeverk. I Maridalen kan en oppleve en harmoni som skyldes form og dimensjoner, materialvirkning, vind og vær. Det er bevaringstanken i et vidt perspektiv. Vi er subjektive når vi vurderer et miljø. En av de få konstante faktorene vi her møter er kontakten med fortiden gjennom overleverte kulturprodukter. Bevaringsarbeidet arter seg forskjellig fra person til person. Vi ønsker at alle skal ha samme mulighet til å oppleve verdien av et bevart miljø. En analyse av miljøets verdier vil vise hvordan bevaringen best kan foretas.

I Arkitekturvernåret er tiden inne til å få vist verdien av et landskapsvernområde. La oss ri på den bølgen av interesse for miljøvern vi i dag har. Maridalen er en dal med mennesker, dyr og hus. Hva er dalen uten hus til mennesker og hus plassert slik som norske hus i våre daler har ligget i uminnelige tider? Bring inn menneskeverket i miljøvernet og mye er vunnet. Maridalen er et kulturlandskap av umåtelig verdi som en må bevare ikke øde.

Rolf Rasch-Engh

Årsberetning for Maridalens Venner 1975/76

1. Ved generalforsamlingen 28. mai 1975 ble bl. a. vedtektene forandret slik at generalforsamlingen skal holdes innen utgangen av november. Det ble også vedtatt at det sittende styre skulle fungere frem til det nye tidspunkt for generalforsamlingen.
2. Sommeren og høsten 1975 var hele styret engasjert i arbeidet med gjennomføringen av Maridalspillet '75. Programmet for Maridalspillet '75, som gir fylldige opplysninger omkring spillet, er sendt til alle medlemmene.
3. Etter avtale med forfatteren Carl Fredrik Engelstad tilfalt royalty av Maridalspillet '75, kr. 7.200,-. Maridalens Venner. Dette beløpet er overført videre til Maridalen skole, som har fått kr. 5.000,- til innkjøp av piano, og til Maridalspillet '76, som har fått et tilskudd på kr. 2.200,-.
4. Det styret som ble valgt ved generalforsamlingen 4. desember 1975 har bestått av: Oskar Jahnsen, formann, Olav Aarnes, nestformann, Olaf Gulbrandsen, kasserer, Grete Randsborg, sekretær, og Rolf Rasch-Eng, styremedlem. Varamedlemmer har vært Inger Laurvik og Turid Frimo. Som revisorer har fungert Jørgen Sundby og Guttorm Berg. Følgende nye kontingentsatser ble vedtatt på generalforsamlingen: Enkeltpersoner kr. 15,-, familier kr. 20,-, grupper kr. 50,- og støttemedlemmer kr. 300,-.
5. Det har vært holdt 9 styremøter i 1976. Fra styret er det blitt sendt ut 2 rundskriv til foreningens ca. 600 medlemmer.
6. I styret for Maridalspillet '76 har Gerd Bjørndal, Aage Kummen, Rolf Rasch-Eng, Olav Aarnes og Oskar Jahnsen deltatt fra Maridalens Venner. Det ble i år oppført et synge- og dansespill, «Med kirkesang og dans på Vang», og det ble avviklet i alt 6 forestillinger mellom 15. og 22. august. Spillet ble sett av ca. 3.000 mennesker, og dette ga tilstrekkelige inntekter, sammen med kommunale og statlige tilskudd til å dekke utgiftene. Programmet for Maridalspillet '76 vil bli sendt til alle medlemmene.
7. Av forskjellige årsaker, bl.a. trykktekniske, ble det ikke sendt ut noe årsskrift til medlemmene for 1975. Det er imidlertid under arbeid et

årsskrift som vil få tittelen MARIDALEN '75 – '76, og det vil bli ferdig utpå nyåret. Som tidligere vil det inneholde historiske artikler om Maridalen, informasjon om Maridalen i dag og foreningsstoff.

8. Styret har oppnevnt følgende valgkomite til å forberede valget ved generalforsamlingen 1976: Eiliv Granum, formann, Jørgen Sundby og Oskar Jahnsen.

Oskar Jahnsen

Vedtekter for Maridalens Venner

Vedtatt på konstituerende generalforsamling 9. juni 1970 med endringer på generalforsamlingene 30. mai 1972 og 28. mai 1975.

§ 1. *Navn*

Foreningens navn er Maridalens Venner.

§ 2. *Formål*

Foreningens formål er å bevare Maridalens nåværende bebyggelse og miljø. Den vil arbeide for å bevare dalens særegne karakter og forhindre rivning av nåværende bebyggelse. Den vil drive propaganda for å øke interessen for dalen som friluft- og rekreasjonssted for innbyggerne i Oslo og omegn. Foreningen vil arbeide for å hindre forurensing og tilsøpling av dalen, og verne om ting av historisk og kulturell verdi. Foreningen vil søke å samarbeide med myndigheter, grunneiere, dalens velforeninger, organisasjoner og skoler. Foreningen er politisk nøytral.

§ 3. *Medlemskap*

Foreningen er åpen for enkeltpersoner, familier og organiserte grupper. Hvert medlemskap representerer én stemme og én valgbar person.

Det er anledning til å tegne støtte-medlemskap.

§ 4. *Foreningens ledelse*

Foreningens styre består av 5 medlemmer, valgt for 2 år. Av disse velges det 3 det ene året og 2 det neste. 2 medlemmer velges blant Maridalens beboere. Hvert år velges to varamenn og to revisorer. Formann velges særskilt på generalforsamlingen. Styret konstituerer seg selv med nestformann, sekretær og kasserer. Styret kan opprette særutvalg.

§ 5. *Styrets plikter*

Styret har den daglige ledelse av foreningen. Formannen innkaller til styremøter. Styret innkaller til medlemsmøter og generalforsamlinger. Medlemsmøter avholdes når dette anses nødvendig. Styret er beslutningsdyktig når minst tre medlemmer (varamenn) er tilstede og samtlige har fått innkalling. Sekretæren fører foreningens protokoller. Kassereren har ansvaret for regnskapet, medlemskartoteket og kontingentinnbetalingen. Styret forvalter foreningens midler, men større saker må først godkjennes av medlemsmøte eller generalforsamling.

§ 6. *Kontingent*

Kontingenten gjelder kalenderåret. Kontingenten må være innbetalt innen 1. oktober eller etter 2 påminnelser. Hvis kontingenten ikke betales i tide, regnes medlemskapet som opphørt. Kontingentens størrelse fastsettes av generalforsamlingen.

§ 7. *Generalforsamlingen*

Generalforsamlingen er foreningens øverste myndighet. Den holdes hvert år innen utgangen av november og innkalles med minst 2 ukers varsel. Forslag som ønskes behandlet, må være innsendt til styret innen 1. oktober.

Generalforsamlingen skal behandle:

1. Valg av dirigent
2. Årsberetning.
3. Regnskap.
4. Innkomne forslag.
5. Fastsettelse av kontingent.
6. Valg.

§ 8. *Ekstraordinær generalforsamling*

Ekstraordinær generalforsamling kan holdes når styret finner det nødvendig eller når minst 1/5 av medlemmene krever det. En slik generalforsamling innkalles med minst 2 ukers varsel, og dagsorden settes opp av styret.

§ 9. *Vedtektsendringer*

Forslag til vedtektsendringer må behandles på ordinær generalforsamling og vedtas med 2/3 flertall.

§ 10. *Oppløsning*

Forslag til oppløsning av foreningen behandles av den ordinære generalforsamling hvor det kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. Beslutter generalforsamlingen oppløsning med det nødvendige flertall, innkalles det til ekstraordinær generalforsamling, hvor det også kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. I tilfelle oppløsning kan generalforsamlingen bestemme hvordan foreningens midler skal anvendes, under hensyntagen til at midlene benyttes til Maridalens beste.

Noen praktiske opplysninger om Maridalens Venner

POSTADRESSE: Maridalens Venner, Maridalen, Oslo 8.

POSTGIRO: 2 08 46 97

BANKGIRO: 6080.20.03326 – Kreditkassen.

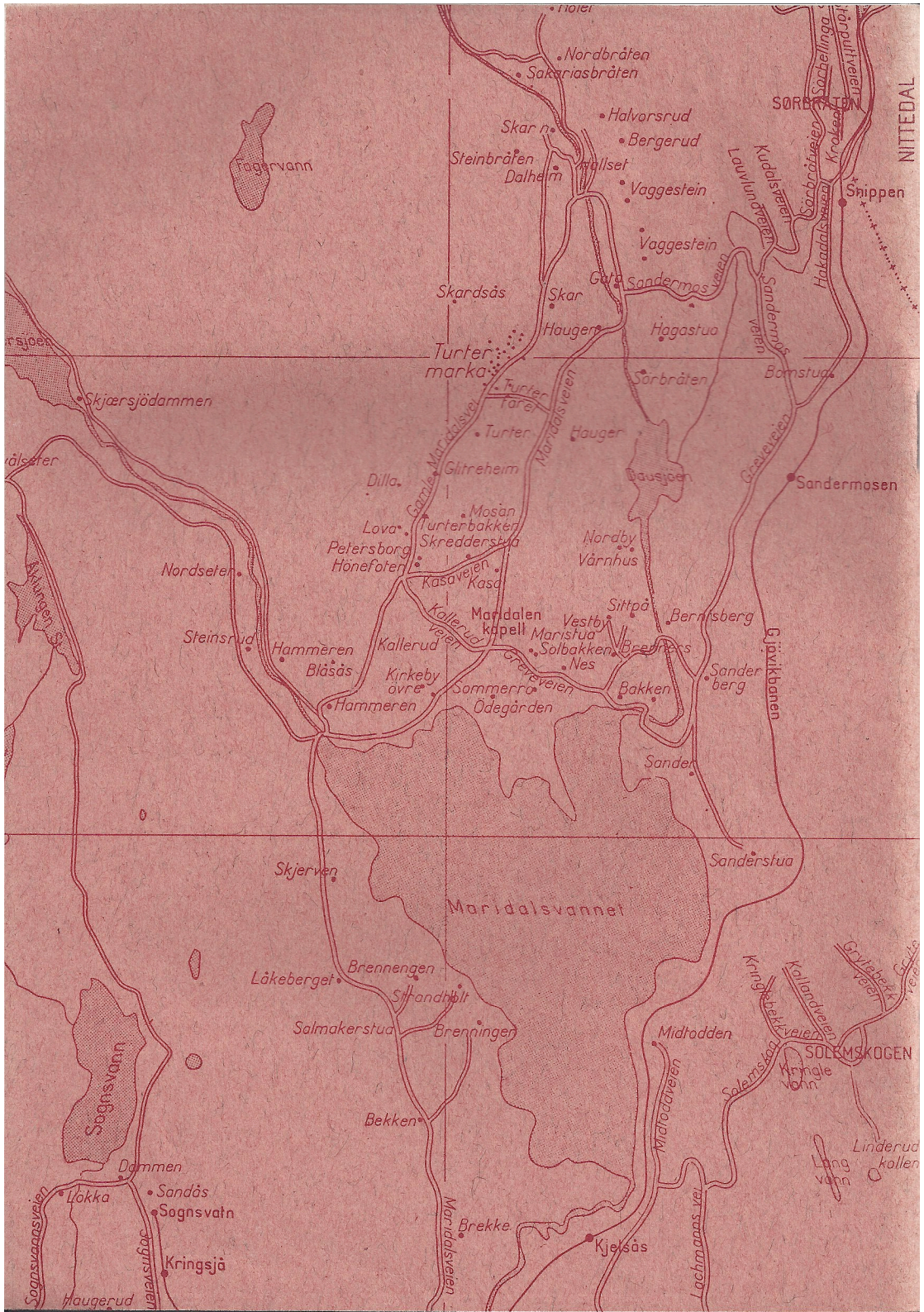
MEDLEMSKAP: Enkelt personer kr 15,-. Familier kr 20,-. Organiserte grupper kr 50,-. Støttemedlemmer kr 300,-.

MARIDALSBOKEN: «Kom til den fagre Maridal» – 120 sider – medl. kr 10,-, andre kr 20,-.

ÅRSSKRIFT: «Maridalen '72, '73, '74 og '75-'76» – medl. gratis, andre kr 5,- pr. stk.

Innhold

Et tankekors	1
Maridalsspillet	3
Ved veis ende for en formålsparagraf?	8
Keisersteinen i Maridalen	12
Bygdesamfunnet Maridalen	14
Jugakristian	15
«Udsigt fra Stangjernhammeren over Maridalsvandet» 1837	18
Kong Magnus skjenker Maridalen til kirken	21
Litt av hvert fra Maridalen i gammel og ny tid	26
Noen interessante steinøkser fra Maridalen	33
Årsberetning for Maridalens Venner 1974/75	37
Årsberetning for Maridalens Venner 1975/76	41
Vedtekter	43
Noen praktiske opplysninger	44

NITTEDAL

SØRBRAATEN

SØLEMSKOGEN

Maridalsvannet

Sognsvann

1951

1951

1951

Linderud
kollen

Långh
vann

Kringsjø
vann

Midtødden

Kjelsås

Maridalsvannet

Bekken

Salmakerstua

Låkeberget

Skjerven

Steinsrud

Nordseter

Dilla

Skardsås

Turtermarka

Skar

Haugen

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Turter

Vestby

Solbakken

Nes

Bakken

Sander

Sanderstua

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Sander

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø

Kringsjø